Mihalache proti Rumunsku, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 7. 2019 – K principu ne bis in idem a podmínkám obnovy řízení ve smyslu čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7

Stěžovatel: Mihalache

Žalovaný stát: Rumunsko

Číslo stížnosti: 54012/10

Datum: 08.07.2019

Článek Úmluvy: čl. 4 Protokolu č. 7

Rozhodovací formace: Velký senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: ne bis in idem, obnova řízení

Český právní řád: čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod
§ 11 odst. 1 písm. h), j) § 174a odst. 1, § 278 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Významnost: 1

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 1/2020
Mihalache proti Rumunsku, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 7. 2019

K principu ne bis in idem a podmínkám obnovy řízení ve smyslu čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí se Soud zabýval namítaným porušením principu ne bis in idem, k němuž mělo dojít a) postupem nadřízeného státního zástupce, jenž při aplikaci vnitrostátní právní úpravy zrušil rozhodnutí nižšího státního zastupitelství, jímž došlo k zastavení trestního stíhání stěžovatele a uložení správní sankce, a nařídil pokračování v jeho trestním stíhání, a b) jeho následným odsouzením soudem. Argumentace Soudu, který svým výrokem vyslovil porušení čl. 4 Protokolu 7, navazuje na jeho předcházející judikaturu v této oblasti (zejména Engel a další proti Nizozemsku; Sergey Zolotukhin proti Rusku; A a B proti Norsku) a tuto rozvíjí ve vztahu ke znaku „bis“ ve dvou směrech. Jednak definováním konečného rozhodnutí a jednak zavedením kritéria předvídatelnosti.

„Konečným“ je (bod 97.) podle Soudu rozhodnutí řešící meritum věci a vydané orgánem podílejícím se na výkonu spravedlnosti. Závěr, že nemusí jít o rozhodnutí vydané soudem, dovodil z anglického znění textu Úmluvy, konkrétně pojmů „finally acquitted or convicted“ obsažených v čl. 4 Protokolu č. 7, které umožňuje jejich širší výklad v zájmu obviněného. V posuzované věci Soud označil za „konečné“ rozhodnutí státního zástupce, jímž jednak zastavil trestní stíhání obviněného a současně

rozhodl o uložení správní, avšak svou povahou trestní, sankce. Právě řešení merita věci státním zástupcem a současné uložení sankce odůvodnilo toto jeho odchylné posouzení charakteru vydaného rozhodnutí oproti závěru vyslovenému v předchozí judikatuře Soudu (například Smirnova a Smirnova proti Rusku), podle něhož (bod 96.) pouhé zastavení trestního stíhání obviněného státním zástupcem, nepředstavující ani osvobození, ani odsouzení, konečné rozhodnutí nezakládá.

Kritérium „předvídatelnosti“ (bod 111. a násl.), dovozené z požadavku zákonnosti a principu právní jistoty vnitrostátní právní úpravy, se pro Soud stalo hlediskem pro rozlišení řádných a mimořádných opravných prostředků. V souladu s ním musí být přesně seznatelné, ve kterém okamžiku se rozhodnutí stane konečným. Aby mohl být opravný prostředek považován za řádný, musí zákon stanovit, v jaké lhůtě ho lze uplatnit. Absence zákonem stanovené lhůty pro realizaci oprávnění nadřízeného státního zástupce zrušit rozhodnutí vydané nižším státním zastupitelstvím vedla Soud k závěru, že v jím posuzované věci byl využit mimořádný opravný prostředek a že zrušené rozhodnutí bylo ve skutečnosti rozhodnutím konečným.

Ve vztahu k čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 Soud zopakoval, že pouhé přehodnocení zjištěných skutečností ve světle použitelného práva nepředstavuje „podstatnou vadu“ předešlého řízení umožňující obnovu řízení. Odlišné hodnocení závažnosti skutku obviněného a přiměřenosti mu uložené sankce v řízení nezatíženém procesní vadou či jiným vážným pochybením proto nezakládá důvod obnovy řízení podle zmíněného článku.

Pozoruhodná na komentovaném rozhodnutí je skutečnost, že ačkoli bylo velkým senátem přijato jednomyslně, většina soudců uplatnila námitky vůči jeho odůvodnění. V závěru textu proto uvádíme i stručné shrnutí některých jejich odlišných názorů.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl v noci z 2. na 3.5.2008 při řízení na dálnici zastaven policí k preventivní kontrolní prohlídce. Podstoupil dechovou zkoušku na alkohol, která se zdála být pozitivní a byl proto policií vyzván, aby poskytl biologický vzorek ke stanovení hladiny alkoholu v jeho krvi. To stěžovatel odmítl. Státní zastupitelství následně proti stěžovateli zahájilo trestní stíhání pro delikt odmítnutí poskytnout biologický vzorek ke stanovení hladiny alkoholu v krvi podle čl. 85 odst. 5 nařízení č. 195/2002 o silničním provozu (dále jen „nařízení č. 195/2002“). Při výslechu se stěžovatel doznal k řízení pod vlivem alkoholu a k neposkytnutí vzorku.

Státní zastupitelství příkazem ze dne 7.8.2008 podle čl. 10 (b1) a 11 trestního řádu a čl. 91 trestního zákoníku zastavilo trestní stíhání stěžovatele a uložilo mu správní pokutu. V souladu s těmito ustanoveními nemohlo dojít ke stíhání, pokud spáchaný čin nebyl dostatečně závažný, aby představoval trestný čin (viz bod 33.). Příkaz nebyl napaden opravným prostředkem, a přestože není zřejmé, kdy jej stěžovatel převzal, nejpozději 15.8.2008 jej vzal na vědomí, neboť uloženou pokutu zaplatil.

Uvedený příkaz byl dne 7.1.2009 zrušen nadřízeným státním zástupcem podle čl. 270 odst. 1 a 273 trestního řádu z důvodu, že uložená správní pokuta není dostatečná, neboť čin stěžovatele se vyznačoval vysokou nebezpečností pro společnost a musí být řádně potrestán, aby se zabránilo dalšímu protiprávnímu jednání. Přikázal proto znovuotevření případu a zrušení uložené pokuty. Stěžovatel byl dne 18.2.2009 o pokračování v řízení uvědomen a následujícího dne byl seznámen se spisem, přičemž se k jednání zcela doznal.

Na základě podané obžaloby odsoudil okresní soud stěžovatele k podmíněnému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku, tedy trestu mírnějšímu, než stanovil zákon. Odvolání stěžovatele bylo krajským soudem zamítnuto. Stěžovatel podal dovolání pro právní vady – porušení principu ne bis in

idem. Soud, který je projednával, však uvedl, že příkaz ze dne 7.8.2008 nepředstavuje res iudicata, neboť nemá povahu konečného rozhodnutí, k porušení principu ne bis in idem tedy dojít nemohlo a dovolání stěžovatele zamítl.

Nejvyšší státní zástupce 17.1.2013 provedl průzkum stran použití čl. 181 v případě deliktů vyjmenovaných v nařízení č. 195/2002 a nižší státní zastupitelství požádal o zaslání výsledků přezkumů, které provedla v letech 2011 a 2012, a opatření, která následně přijala. Poté, co státní zastupitelství rozhodlo o zrušení správní pokuty uložené stěžovateli, byl stěžovatel vyzván k podání žádosti o vrácení zaplacené částky, což doposud neučinil.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

1. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 PROTOKOLU Č. 7 ÚMLUVY
2. Stěžovatel namítl, že byl v rozporu s čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 v trestním řízení souzen a odsouzen dvakrát pro stejný trestný čin. Uvedl také, že nové otevření jeho případu nebylo v souladu s podmínkami stanovenými čl. 4 odst. 2. Článek 4 Protokolu č. 7 Úmluvy stanovuje:

„1. Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu.

2. Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově zjištěné skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.
3. Od tohoto článku nelze odstoupit podle čl. 15 Úmluvy.“
4. Vláda tento argument rozporovala.

Posouzení Soudem

47. Soud znovu zdůrazňuje, že záruce včleněné do čl. 4 Protokolu č. 7 náleží v systému ochrany tvořeném Úmluvou přední místo, což je podtrženo skutečností, že odstoupení od tohoto článku není přípustné podle čl. 15 Úmluvy ani v případě války nebo jiného veřejného ohrožení.
48. Ochrana proti dvojímu trestnímu stíhání je jedním ze zvláštních opatření spojených s obecnou zárukou spravedlivého procesu v trestním řízení. Článek 4 Protokolu č. 7 Úmluvy představuje základní právo garantující, že nikdo nebude souzen nebo potrestán v trestním řízení pro trestný čin, pro který již byl konečným rozsudkem odsouzen nebo osvobozen [viz Marguš proti Chorvatsku (GC), č. 4455/10, § 114, ECHR 2014 (výňatky); Sergey Zolotukhin proti Rusku (GC), č. 14939/03, § 58, ECHR 2009; Nikitin proti Rusku, č. 50178/99, § 35, ECHR 2004-VIII; Kadušić proti Švýcarsku, č. 43977/13, § 82, 9.1.2018]. Opakovanost řízení nebo trestu je základem právního problému, jemuž se čl. 4 Protokolu č. 7 věnuje (viz Nikitin, cit. výše, § 35).
49. Soud shledává, že formulace prvního odstavce čl. 4 Protokolu č. 7 vymezuje tři složky principu ne bis in idem: 1) obě řízení musejí mít „trestní“ povahu, 2) musejí se týkat stejných skutkových okolností a 3) musí jít o zdvojení řízení. Každou z těchto složek proto postupně posoudí.
50. Jestli mělo řízení, z něhož vzešel příkaz ze dne 7.8.2008, trestní povahu
51. Příkazem ze dne 7.8.2008 zastavilo státní zastupitelství trestní stíhání vedené proti stěžovateli pro odmítnutí poskytnutí biologického vzorku k určení hladiny alkoholu v krvi, neboť shledalo, že jeho jednání nepředstavuje trestný čin ve smyslu trestního práva. V témže příkazu však státní zastupitelství uložilo stěžovateli sankci označenou trestním řádem jako „správní“. První otázkou k posouzení, aby mohlo být určeno, jestli byl stěžovatel „osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu“, je tudíž, zda bylo toto řízení „trestní“ ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7.

52. Soud znovu zdůrazňuje, že zákonné zařazení řízení ve vnitrostátním právu nemůže být jediným relevantním kritériem použitelnosti principu ne bis in idem podle čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7.
53. Opakuje také, že pojem „trestní obvinění“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 je autonomní. Ustálená judikatura Soudu stanovuje tři kritéria, obecně známá jako „Engel kritéria“, která mají být posouzena při rozhodování, jestli se jedná o „trestní obvinění“ (viz Engel a další proti Nizozemsku, 8.6.1976, § 82, Série A č. 22; A a B proti Norsku [GC], č. 24130/11 a 29758/11, § 107, 15.11.2016; Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku [GC], č. 55391/13 a 2 další, § 122, 6.11.2018). Prvním kritériem je kvalifikace deliktu podle vnitrostátního práva, druhým je jeho povaha a třetím je závažnost sankce, jejíž uložení osobě hrozí. Druhé a třetí kritérium jsou alternativní a nemusejí být nezbytně kumulativní. To však nevylučuje kumulativní přístup v případě, kdy samostatná analýza každého kritéria neumožňuje dospět k jednoznačnému závěru stran existence trestního obvinění (viz Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 53; A a B proti Norsku, cit. výše, § 105; Escoubet proti Belgii [GC], č. 26780/95, § 32, ECHR 1999-VII).
54. Soud dále prozkoumá, jestli uložení správní pokuty stěžovateli za delikt, ze kterého byl obviněn, spadá podle výše uvedených Engel kritérií, pod pojem „trestní řízení“.
55. i) Kvalifikace deliktu podle vnitrostátního práva
56. Soud poznamenává, že delikt, pro který byl stěžovatel stíhán, tedy jeho odmítnutí poskytnout biologický vzorek ke stanovení hladiny alkoholu v krvi, bylo trestné podle čl. 87 odst. 5 nařízení č. 195/2002, tj. části „delikty a tresty“, a mohlo vyústit v nepodmíněný trest odnětí svobody. Obě strany souhlasily, že tato ustanovení byla součástí rumunského trestního práva.
57. Dále Soud poznamenává, že v projednávaném případě byl aplikován čl. 181 trestního zákona, podle něhož jednání spadající pod trestní právo není trestným činem, pokud jeho závažnost nedosáhla požadované úrovně z důvodu minimálního zásahu do jedné z hodnot chráněných trestním právem a jeho zvláštním obsahem (viz bod 33.). Za těchto okolností mohl státní zástupce rozhodnout o zastavení trestního stíhání a namísto uložení trestu stanoveného v definici deliktu, z něhož byla osoba obviněna, uložit jinou sankci, která byla také stanovena trestním zákonem, ale označena byla jako „správní“.
58. V tomto případě státní zastupitelství příkazem ze dne 7.8.2008 zastavilo trestní stíhání stěžovatele. V příkaze uvedlo, že jeho jednání sice spadá pod trestní právo, nepředstavuje však trestný čin, a uložilo stěžovateli správní pokutu. Bez ohledu na to představuje zařazení ve vnitrostátním právu pouze počáteční bod a jakékoli závěry z něj učiněné mají pouze formální a relativní hodnotu (viz mezi mnoha dalšími Engel a další, cit. výše, § 82; Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 53). Soud proto provede podrobnější analýzu jednak skutečné povahy ustanovení vnitrostátního práva, které představovalo zákonný podklad pro sankci uloženou stěžovateli, a jednak závažnosti této sankce.
59. ii) Skutečná povaha použitelného zákonného ustanovení
60. Tím, že byl delikt odmítnutí poskytnout biologický vzorek ke stanovení hladiny alkoholu v krvi začleněn do nařízení č. 195/2002, sleduje také cíle v něm specifikované. Těmi jsou podle čl. 1 odst. 2 například ochrana života, fyzické integrity, zdraví a legitimních práv a zájmů účastníků provozu a ochrana veřejnosti, soukromého vlastnictví a životního prostředí, tedy hodnoty spadající do oblasti ochrany trestního práva. Ustanovení tohoto nařízení se v souladu s čl. 1 odst. 5 vztahovala na všechny účastníky provozu a nikoli pouze na skupinu se zvláštním postavením. Sankce stanovená za spáchání deliktu podle čl. 87 odst. 5 nařízení č. 195/2002 byla přísná – dva roky až sedm let odnětí svobody a směřovala k potrestání a odrazení od jednání, které by mohlo podkopávat společenské hodnoty chráněné zákonem (viz bod 32.).
61. Soud také považuje za důležité poznamenat, že příkazem ze dne 7.8.2008 sice bylo shledáno, že jednání, z něhož byl stěžovatel obviněn, nebylo trestným činem, přesto však spadalo pod ustanovení trestního práva. Trestný čin, z něhož byl stěžovatel obviněn, byl zpočátku považován za zjevně bezvýznamný, protože do jedné z hodnot chráněných trestním právem a jeho zvláštním obsahem zasáhl minimálně. To však nevylučuje jeho posouzení jako „trestného“ ve smyslu autonomního výkladu tohoto pojmu podle Úmluvy, neboť v ní nikde není uvedeno, že

by trestní povaha deliktu ve smyslu „Engel kritérií“ vyžadovala určitý stupeň jeho závažnosti (viz Ezeh a Connors proti Spojenému království [GC], č. 39665/98 a č. 40086/98, § 104, ECHR 2003-X). V druhém řízení bylo nadto stran téhož jednání shledáno, že představovalo trestný čin. Soud proto uznává, že zákonné ustanovení, na základě něhož státní zastupitelství stěžovatele prostřednictvím příkazu ze dne 7.8.2008 stíhalo a potrestalo, mělo trestní povahu.

iii) Stupeň závažnosti sankce

61. Pokud jde o závažnost sankce, ta je posuzována s ohledem na maximální možnou sankci, kterou stanovil příslušný zákon. Skutečně uložená sankce je při posuzování relevantní, nemůže však zmenšit význam toho, co zpočátku hrozilo (viz Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 56; Grecu proti Rumunsku, č. 75101/01, § 54, 30.11.2006; Tomasović proti Chorvatsku, č. 53785/09, § 23, 18.10.2011).
62. V projednávaném případě čl. 87 odst. 5 nařízení č. 195/2002 stanovil, že delikt odmítnutím poskytnout biologický vzorek ke stanovení hladiny alkoholu v krvi bude potrestán odnětím svobody v trvání dvou až sedmi let. Přestože státní zastupitelství předmětné jednání nepovažovalo za představující trestný čin ve smyslu trestního práva, muselo ze zákona v případě zastavení trestního stíhání podle čl. 181 trestního zákona uložit pokutu (viz bod 33.) Stěžovateli tak byla za jednání, z něhož byl obviněn, uložena pokuta 1 000 rumunských leu (v té době přibližně 250 eur). Tato částka odpovídala maximální možné výši, kterou bylo možno podle čl. 91 trestního zákona uložit. Přestože trestní zákon sankci označil jako „správní“, účelem této pokuty nebyla náhrada škody způsobené stěžovatelem, ale jeho potrestání a odrazení od dalšího protiprávního jednání [srov. Ioan Pop proti Rumunsku (rozh.), č. 40301/04, § 25, 28.6.2011, kde Soud shledal, že správní pokuta přibližně 50 eur uložená stěžovateli podle nařízení č. 195/2002 za nezastavení a nedání přednosti v jízdě úřednímu vozu byla pro účely čl. 6 Úmluvy „trestní“; a Sancakli proti Turecku, č. 1385/07, § 30, 15.5.2018, kde Soud uzavřel, že pokuta označená tureckým právem jako správní ve výši přibližně 62 eur byla „trestní“ pro účely čl. 6 Úmluvy]. Přestože tedy vnitrostátní právo pokutu uloženou stěžovateli označuje za „správní“, je vzhledem k výše uvedenému podobná trestní sankci, neboť má represivní a odstrašující účel.
63. iv) Závěr ohledně povahy řízení, z něhož vzešel příkaz ze dne 7.8.2008
64. S ohledem na výše uvedené Soud uzavírá, že povaha deliktu, pro který byl stěžovatel stíhán, a uložené sankce spojují řízení vedoucí k vydání příkazu ze dne 7.8.2008 s pojmem „trestní řízení“ ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7.
65. Nadto je nepochybné, že podmíněný trest odnětí svobody v trvání jednoho roku, který mu byl uložen (pozn. správně potvrzen) rozsudkem Odvolacího soudu v Galati ze dne 14.6.2010, byl trestní sankcí (viz bod 25.). Vzhledem k tomu, že první řízení popsané stěžovatelem mělo trestní povahu, první kritérium pro použití čl. 4 Protokolu č. 7 je naplněno.
66. Jestli byl stěžovatel stíhán dvakrát pro stejný trestný čin (idem)
67. Ve věci Sergey Zolotukhin (cit. výše, § 82) Soud shledal, že čl. 4 Protokolu č. 7 musí být chápán jako zakazující stíhání a soudní řízení pro druhý „trestný čin“, pokud je jeho skutkový základ totožný nebo v podstatě totožný. Tento skutkový přístup byl Soudem výslovně zdůrazněn v následujících případech (viz například Marguš, cit. výše, § 114; A a B proti Norsku, cit. výše, § 108; Ramda proti Francii, č. 78477/11, § 81, 19.12.2017).
68. V projednávaném případu Soud poznamenává, že na základě příkazu ze dne 7.8.2008 a konečného rozsudku Odvolacího soudu v Galati ze dne 14.6.2010 byl stěžovatel uznán vinným tím, že během noci z 2. na 3.5.2008 odmítnul po preventivní kontrole provedené dopravní policií podstoupit test na přítomnost alkoholu v krvi, za což byl potrestán. Vzhledem k tomu byl stěžovatel skutečně, pokud se tato dvě výše uvedená rozhodnutí týkala totožného skutkového základu a totožného obvinění, souzen a potrestán dvakrát pro stejný trestný čin.
69. Jestli došlo ke zdvojení řízení (bis)

70. Soud opakuje, že cílem čl. 4 Protokolu č. 7 je zakázat opakování trestního stíhání, které již bylo zakončeno konečným rozhodnutím (viz Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 107, s dalšími odkazy).
71. i) Předběžná zjištění o tom, jestli se obě řízení doplňovala
72. Soud považuje za užitečné prvně posoudit, zda okolnosti projednávaného případu nasvědčují „duálnímu“ řízení s dostatečně blízkým spojením. Otázka, jestli bylo nebo nebylo rozhodnutí „konečné“ by pozbyla významu, pokud by nedošlo ke skutečnému zdvojení řízení, ale spíše ke spojení řízení, která lze považovat za jednotný celek (viz A a B proti Norsku, cit. výše, § 142).
73. Soud v A. a B. proti Norsku (cit. výše, § 126 a 130-134) zopakoval a rozvinul zásadu „dostatečně blízkého spojení v podstatě a v čase“ mezi řízeními. Přítomnost takového spojení umožňuje, aby byla obě řízení považována za tvořící část jednotného systému sankcí definovaného vnitrostátním právem. Nedojde tak k duplicitě řízení, ale spíše k jejich spojení, přípustnému podle čl. 4 Protokolu č. 7.
74. V projednávaném případě byl stěžovatel stíhán v „obou“ řízeních pro jeden skutek trestný podle jednoho zákonného ustanovení čl. 87 odst. 5 nařízení č. 195/2002. Obě řízení a obě sankce uložené stěžovateli sledovaly stejný obecný účel odrazení od jednání představujícího riziko pro bezpečnost na silnicích. Celá „první“ část řízení a počátek „druhé“ části byly vedeny stejným orgánem, tedy státním zastupitelstvím u Okresního soudu ve Focşani. V obou řízeních byly provedeny také stejné důkazy. V projednávaném případě nebyly obě sankce uložené stěžovateli spojené, neboť měla být uložena pouze jedna z nich v závislosti na tom, jestli bude jeho jednání posouzeno jako trestný čin. Druhé řízení následovalo až po tom prvním a obě tak nebyla vedena zároveň.
75. Vzhledem k těmto zjištěním Soud souhlasí se stranami a shledává, že obě řízení nebyla spojena sjednocujícím způsobem tak, aby tvořila souvislý celek, čímž by byla obě řízení spojena „dostatečně blízce v podstatě i čase“ a tím pádem slučitelná s kritériem „bis“ podle čl. 4 Protokolu č. 7 (srov. A a B proti Norsku, cit. výše, § 112-34; Jóhannesson a další proti Islandu, č. 22007/11, § 48-49, 18.5.2017).
76. Aby mohlo být rozhodnuto, zda došlo v tomto případě k duplicitě řízení („bis“) ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7, posoudí Soud, jestli příkaz státního zástupce ze dne 7.8.2008 představoval „konečné“ rozhodnutí o „osvobození nebo odsouzení“ stěžovatele. V kladném případě bude muset Soud rozhodnout, jestli rozhodnutí nadřízeného státního zástupce ze dne 7.1.2009 spadalo pod jednu z výjimek stanovených čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7, a představovalo tak obnovu řízení slučitelnou s čl. 4 Protokolu č. 7.
77. ii) Jestli příkaz ze dne 7.8.2008 představoval konečné osvobození nebo odsouzení
78. Soud poznamenává, že strany jsou ve sporu ohledně následujícího. Vláda uvedla, že příkaz ze dne 7.8.2008 představoval pouze zastavení řízení státním zastupitelstvím, zatímco stěžovatel odporoval, že znamenal jeho odsouzení. Shodně s tím stěžovatel argumentoval, že příkaz ze dne 7.8.2008 byl konečným rozhodnutím, s čímž vláda nesouhlasila.
79. Soud upozorňuje, že čl. 4 Protokolu č. 7 uvádí, že princip ne bis in idem je určen k ochraně osob, které již byly „osvobozeny nebo odsouzeny“. Důvodová zpráva k Protokolu č. 7 ve vztahu k čl. 4 říká, že „se princip zavedený tímto ustanovením použije pouze poté, kdy byla osoba pravomocně osvobozena nebo odsouzena v souladu s právem a trestním procesním právem dotčeného státu“ (viz bod 29. důvodové zprávy citované v bodě 37.). Aby tedy mohla osoba požívat ochrany tohoto článku, nepostačuje pouze konečné rozhodnutí, musí jít o konečné rozhodnutí, které obsahuje osvobození nebo odsouzení osoby.
80. V projednávané věci musí Soud předně posoudit, jestli příkaz ze dne 7.8.2008 skutečně představoval konečné osvobození nebo odsouzení. A pokud ano, musí zjistit, jestli byl „konečným“ rozhodnutím ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7. Aby mohl na tyto otázky odpovědět, musí Soud provést širší rozbor čl. 4 Protokolu č. 7 ve světle příslušné judikatury.
81. Za tímto účelem opakuje, že jako mezinárodní smlouva musí být Úmluva vykládána ve světle pravidel, která pro výklad smluv stanovují čl. 31 až 33 Vídeňské úmluvy o smluvním právu ze dne 23.5.1969 (viz Golder proti Spojenému království, 21.2.1975, § 29, Série A č. 18; Magyar

Helsinki Bizottság proti Maďarsku [GC], č. 18030/11, § 118, 8.11.2016). Soud je tudíž v souladu s Vídeňskou úmluvou povinen určit obvyklý význam, který je výrazům dáván v jejich celkové souvislosti, a rovněž s přihlédnutím k předmětu a účelu ustanovení, v nichž jsou obsažena (viz Johnston a další proti Irsku, 18.12.1986, § 51, Série A č. 112; a článek 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy citované v bodě 39.).

82. Krom toho, aby mohla být ustanovení Úmluvy a Protokolů vykládána ve světle jejich předmětu a účelu, Soud ve své judikatuře rozvinul další způsoby výkladu – zásadu autonomního a evolutivního výkladu a prostoru pro uvážení. Tyto zásady vyžadují, aby byla Úmluva a její Protokoly vykládány a používány způsobem, který jejich záruky učiní praktickými a účinnými, nikoli pouze teoretickými a zdánlivými (viz Soering proti Spojenému království, 7.6.1989, § 87, Série A č. 161).
83. Je třeba také vzít v úvahu jednak vnější souvislosti tohoto ustanovení, tedy že je součástí smlouvy, jejímž účelem je účinná ochrana lidských práv jednotlivců, a jednak že Úmluvu je třeba číst jako celek a vykládat ji způsobem, který podporuje vnitřní spojitost a souhru mezi jednotlivými ustanoveními [viz Stec a další proti Spojenému království (rozh.) [GC], č. 65731/01 a 65900/01, § 47-48, ECHR 2005-X; Magyar Helsinki Bizottság, cit. výše, § 120].

(a) K pojmům „osvobození“ a „odsouzení“

93. Před podrobným zkoumáním těchto pojmů považuje Soud za užitečné zhodnotit, jestli je nutný soudní zásah k tomu, aby mohlo být rozhodnutí považováno za „osvobození“ nebo „odsouzení“.

Jestli je nutný soudní zásah

94. Studiem dvou autentických verzí čl. 4 Protokolu č. 7 – anglické a francouzské – Soud nalezl rozdíl ve formulaci obou textů. Francouzská verze čl. 4 Protokolu č. 7 stanovuje, že dotčená osoba musela být „acquitté ou condamné par un jugement“, zatímco anglická verze stejného ustanovení uvádí, že osoba musela být „finally acquitted or convicted“ (pozn. v českém znění uveřejněném sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. „osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem“). Francouzská verze tedy naznačuje, že osvobození nebo odsouzení musí vycházet z „jugement“, zatímco anglická verze neuvádí, jakou formu by mělo osvobození nebo odsouzení mít. Když jsou takto před Soud postaveny dvě verze normotvorné smlouvy, které mají stejnou váhu, ale nejsou úplně stejné, musí je vyložit způsobem, který je v co největší míře zachová a zároveň je nejvhodnější, aby uskutečnil cíl smlouvy a dosáhl jejího předmětu [viz The Sunday Times proti Spojenému království (č. 1), 26.4.1979, § 48, Série A č. 30; a článek 33 odst. 4 Vídeňské úmluvy o smluvním právu].
95. Ve světle zásadní role, kterou hraje čl. 4 Protokolu č. 7 v systému Úmluvy, a účelu práva, které toto ustanovení zajišťuje, nemůže použití slova „jugement“ ve francouzské verzi článku opodstatnit restriktivní přístup k pojmu osoby, která byla „osvobozena nebo odsouzena“. Podstatné je v každém případě, aby bylo dotčené rozhodnutí vydáno orgánem podílejícím se v daném vnitrostátním právním systému na výkonu spravedlnosti a tento orgán měl podle vnitrostátního práva pravomoc prokázat, a kde to připadá v úvahu – potrestat protiprávní jednání, z něhož byla osoba obviněna. Skutečnost, že toto rozhodnutí nemá formu rozsudku, nemůže vyvolat pochyby o osvobození nebo odsouzení osoby, neboť takové procesní a formální hledisko nemůže mít vliv na účinek rozhodnutí. Takový široký výklad daného pojmu je podporován anglickou verzí čl. 4 Protokolu č. 7. Soud nadto soustavně zastával obdobný přístup při posuzování účinků právní události. Například při rozhodování, jestli řízení vnitrostátním právem označené jako správní mělo účinky, které způsobovaly, že toto řízení muselo být považováno za „trestní“ v autonomním výkladu tohoto pojmu podle Úmluvy [viz mezi mnoha dalšími A a B proti Norsku, cit. výše, § 139 a 148; Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 54-57; viz také Tsonyo Tsonev proti Bulharsku (č. 2), č. 2376/03, § 54, 14.1.2010, kde Soud shledal, že rozhodnutí starosty o uložení správní pokuty stěžovateli, které nebylo napadeno u

soudu a bylo vykonatelné, představovalo konečné rozhodnutí ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7]. Vzhledem k tomu Soud uzavírá, že soudní zásah není pro rozhodnutí nutný.

Obsah pojmů „osvobození“ a „odsouzení“

96. Soud ve své judikatuře doposud nevymezil rozsah výrazu „osvobozen nebo odsouzen“ a ani v tomto směru nestanovil žádná obecná kritéria. Nicméně v minulosti opakovaně rozhodl, že zastavení trestního stíhání státním zástupcem nepředstavuje ani osvobození, ani odsouzení a čl. 4 Protokolu č. 7 proto není na takový případ použitelný (viz Marguš, § 120; Smirnova a Smirnova; Harutyunyan; vše cit. výše). Ve věci Horciag (cit. výše) Soud uvedl, že „rozhodnutí potvrzující dočasnou psychiatrickou detenci nemůže být považováno za osvobození ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7, neboť jde o preventivní opatření, které není spojeno s žádným vyšetřováním nebo nalézáním ve vztahu ke stěžovatelově vině [viz obdobně Escoubet proti Belgii (cit. výše), a Mulot proti Francii (rozh.), č. 37211/97, 14.1.1999]“.
97. Aby mohl rozhodnout, jestli určité rozhodnutí představuje „osvobození“ nebo „odsouzení“, Soud zvažoval skutečný obsah sporného rozhodnutí a posoudil jeho účinky na stěžovatele. S odkazem na znění čl. 4 Protokolu č. 7 má Soud za to, že záměrné užití slov „osvobozen nebo odsouzen“ naznačuje, že po zhodnocení okolností případu bylo rozhodnuto o stěžovatelově „trestní“ odpovědnosti, tedy že došlo k rozhodnutí o meritu věci. Aby mohlo k takovému zhodnocení dojít, je nutné, aby byla rozhodujícímu orgánu dána vnitrostátním právem rozhodovací pravomoc opravňující jej k posuzování merita věci. Tento orgán pak musí zkoumat nebo hodnotit důkazy ve spise a posoudit zapojení stěžovatele do jedné nebo všech událostí vedoucích k zásahu vyšetřovacích orgánů, aby mohl rozhodnout, jestli byla zjištěna „trestní“ odpovědnost (viz obdobně Allen proti Spojenému království [GC], č. 25424/09, § 127, ECHR 2013 – věc týkající se rozsahu presumpce neviny podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy, v níž byl pro Soud rozhodující obsah a nikoliv forma).
98. Zjištění, že došlo ke zhodnocení okolností případu a posouzení stěžovatelovy viny nebo neviny, může být podpořeno postupem řízení v daném případu. Bylo-li trestní vyšetřování započato poté, co bylo proti osobě vzneseno obvinění, poškozený byl vyslechnut, důkazy byly shromážděny a přezkoumány oprávněným orgánem a bylo přijato odůvodněné rozhodnutí na základě těchto důkazů, poté pravděpodobně tyto skutečnosti povedou ke zjištění, že došlo k rozhodnutí o meritu věci. Pokud byla oprávněným orgánem uložena sankce jako důsledek chování přisuzovaného příslušné osobě, může být rozumně předpokládáno, že tento orgán provedl předchozí posouzení okolností případu a toho, jestli bylo chování této osoby v souladu se zákonem, či nikoli.

Úvahy konkrétní pro projednávanou věc

99. Pokud jde o okolnosti projednávaného případu, Soud zjišťuje, že svým příkazem ze dne 7.8.2008 státní zastupitelství u Okresního soudu ve Focşani zastavilo trestní stíhání stěžovatele a zároveň mu za jednání, kterého se dopustil, uložilo správní sankci. Nejednalo se tedy o pouhý příkaz zastavující řízení, na který by bezpochyby nebyl čl. 4 Protokolu č. 7 Úmluvy použitelný (viz Marguš, § 120; Smirnova a Smirnova; Harutyunyan; vše cit. výše).
100. V projednávaném případě se státní zastupitelství v souladu s vnitrostátním právem účastnilo na výkonu trestní spravedlnosti. Státní zástupce měl pravomoc vyšetřovat stěžovatelovo údajné jednání, přičemž za tímto účelem vyslechl svědka a podezřelého. Následně použil příslušná hmotně právní ustanovení vnitrostátního práva, když musel posoudit, jestli byly splněny podmínky pro posouzení stěžovatelova údajného jednání jako trestného činu. Na základě shromážděných důkazů státní zástupce provedl své vlastní zhodnocení okolností případu ve vztahu ke stěžovateli samotnému a ke konkrétnímu skutkovému stavu. Poté, opět v souladu s pravomocemi danými mu vnitrostátním právem, státní zástupce rozhodl o zastavení trestního stíhání a uložení pokuty stěžovateli, která měla represivní a odstrašující účel (viz body 11. až

15.). Uložená pokuta se stala vykonatelnou po uplynutí lhůty pro odvolání, kterou měl stěžovatel podle vnitrostátního práva.

101. S ohledem na vyšetřování, které státní zástupce provedl, a na pravomoci, kterými byl vnitrostátním právem nadán k rozhodnutí případu, má Soud za to, že se v projednávaném případě jeho zhodnocení týkalo jak okolností případu, tak „trestní“ odpovědnosti stěžovatele. Když je k tomu ještě vzata v úvahu skutečnost, že stěžovateli byla uložena represivní a odstrašující sankce, představoval příkaz ze dne 7.8.2008 jeho „odsouzení“ v hmotně právním smyslu tohoto pojmu. Vzhledem k účinkům odsouzení na stěžovatele nemůže tento závěr změnit skutečnost, že v jeho případu nedošlo k soudnímu zásahu.

(b) Ke „konečné“ povaze příkazu státního zástupce ze dne 7.8.2008 znamenajícího stěžovatelovo „trestní odsouzení“

Přístup Soudu ve srovnatelných předchozích případech a jeho rozvinutí pro účely projednávaného případu

102. Aby se podle znění čl. 4 Protokolu č. 7 na jednotlivce vztahovala ochrana principu ne bis in idem, musí splňovat podmínku, že „již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu“. Tento článek tedy obsahuje výslovný odkaz na právo státu, který vydal sporné rozhodnutí.
103. Soud dále poznamenává, že podle jeho judikatury [viz například Nikitin, cit. výše, § 37; Storbraten, (rozh.), č. 12277/04, 1.2.2007; Horciag a Sundqvist, vše cit. výše; Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 107] při posuzování, co bylo v projednávaných případech „konečným“ rozhodnutím, vždy odkazoval na podmínky stanovené důvodovou zprávou k Protokolu č. 7. Rozhodnutí pak bylo „konečné“ – bez ohledu na jeho označení ve vnitrostátním právu – po využití všech „řádných“ opravných prostředků nebo uplynutí lhůty stanovené vnitrostátním právem pro jejich podání. Opravné prostředky, které Soud označuje za „mimořádné“, nejsou vzaty v úvahu při posuzování, co bylo „konečným“ rozhodnutím ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7 (viz Nikitin, cit. výše, § 37-39; Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 108; Sismanidis a Sitaridis proti Řecku, č. 66602/09 a 71879/12, § 42, 9.6.2016; Šimkus proti Litvě, č. 41788/11, § 47, 13.6.2017). Jinými slovy, Soud při svém přezkumu nevzal automaticky v úvahu členění používané vnitrostátním právem pro posouzení, jestli bylo rozhodnutí „konečné“. Provedl vždy své vlastní zhodnocení „konečné“ povahy rozhodnutí s ohledem na „řádné“ opravné prostředky, které měly strany k dispozici.
104. Čtení některých rozhodnutí předcházejících Sergey Zolotukhin a Marguš (cit. výše), zvláště pak Horciag, Sundqvist a Storbraten (všechny cit. výše), může vyvolat dojem, že otázka konečné povahy rozhodnutí je řízena výhradně vnitrostátním právem dotčeného státu (pro posouzení stejné rumunské právní úpravy z pohledu čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu k délce řízení viz také Stoianova a Nedelcu proti Rumunsku, č. 77517/01 a 77722/01, ECHR 2005-VIII). Na poukazy na vnitrostátní právo v těchto rozhodnutích by však mělo být nahlíženo kvalifikovaným způsobem a v jejich vnějších souvislostech.
105. Ve věci Storbraten (cit. výše) Soud poukázal, že v úvahu by mělo být vzato vnitrostátní právo při posuzování „okamžiku“, kdy se rozhodnutí stalo konečným. Soud sám posoudil, ve světle podmínek stanovených důvodovou zprávou, co bylo „konečným“ vnitrostátním rozhodnutím, přičemž vzal v úvahu postup v řízení podle vnitrostátního práva. V tomto případě vnitrostátní právo a použití podmínek stanovených důvodovou zprávou vedlo ke stejnému závěru: rozhodnutí vydané Soudem pro úpadky a pozůstalosti se stalo konečným, když stěžovatel nepodal odvolání, tedy marným uplynutím lhůty stanovené vnitrostátním právem pro podání „řádného“ opravného prostředku.
106. Věci Horciag, Sundqvist a Stoianova a Nedelcu (vše cit. výše) se liší od projednávaného případu. V případu Horciag bylo rozhodnutí o zastavení řízení proti stěžovateli doprovázeno

uložením detence – preventivního opatření – a nikoli sankce. Naopak případy Sundqvist a Stoianova a Nedelcu se týkaly prostého příkazu zastavujícího řízení spíše než rozhodnutí znamenajícího „osvobození“ nebo „odsouzení“. Jak již bylo zmíněno (viz bod 96.), zastavení trestního stíhání státním zástupcem nepředstavuje ani osvobození, ani odsouzení.

107. V každém případě, dokonce i ve věci Horciag (cit. výše) Soud zjišťoval, jestli rozsudek potvrzující příkaz dočasné psychiatrické detence představoval konečné rozhodnutí s poukazem na ustanovení vnitrostátního práva, které daný pojem upravovalo. Rozhodl, že „s ohledem na dočasnou povahu detence a její potvrzení soudem, nebylo pokračování řízení státním zastupitelstvím v souladu s čl. 273 trestního řádu vyloučeno, i když bylo stíhání v minulosti zastaveno“. Když proto Soud posuzoval, jestli bylo rozhodnutí potvrzující stěžovatelovu detenci konečné, zkoumal jednak rozličné pojmy stanovené hmotným právem upravujícím povahu psychiatrické detence a jednak vnitrostátní procesní postup pro nařízení takového opatření.

108. V souladu s tím má Soud za to, že rozhodnutí Storbraten, Horciag a Sundqvist (vše cit. výše) nemohou být chápána jako vyžadující, aby bylo rozhodnutí označeno jako „konečné“, v případech osvobození a odsouzení, výhradně na základě vnitrostátního práva. Dále poukazuje na společného jmenovatele, objevujícího se v jeho judikatuře v této oblasti jako celku: v každém případu Soud sám rozhodl, co bylo „konečným“ vnitrostátním rozhodnutím s odkazem na důvodovou zprávu a rozličné pojmy stanovené vnitrostátním právem.

109. Soud znovu zdůrazňuje, že k rozeznání „konečného“ rozhodnutí v určitém případu důsledně spoléhá na znění důvodové zprávy k Protokolu č. 7 (viz bod 103.). Znění čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 a bodu 27. důvodové zprávy naznačuje, že postupné použití výrazů „téhož státu“ a „tohoto státu“ má omezit použití tohoto článku výhradně na národní úroveň, a tedy zabránit jeho přeshraničnímu použití. Pokud jde o výraz „konečný“, sama zpráva poskytuje „vymezení“, které má být použito při posuzování, jestli má být rozhodnutí považováno za „konečné“ ve smyslu čl. 4 Protokolu s odkazem na mezinárodní úmluvu, přesněji Evropskou úmluvu o mezinárodní platnosti trestních rozsudků (viz body 22. a 29. důvodové zprávy citované v bodě 37.). Aby mohl rozhodnout, jestli je předmětné rozhodnutí „konečné“, musí tedy Soud zjistit – jak předpokládá důvodová zpráva – zda byly proti tomuto rozhodnutí přípustné řádné opravné prostředky a zdali nechaly strany lhůtu pro jejich podání uplynout, aniž by těchto opravných prostředků využily.

110. V důsledku toho Soud rozdělil opravné prostředky na „řádné“ a „mimořádné“ v závislosti na tom, kdy vnitrostátní právo vyžadovalo použití určitého opravného prostředku, aby se rozhodnutí stalo konečným. Při tomto rozdělení Soud, s ohledem na konkrétní okolnosti jednotlivých případů, zvážil například dostupnost opravného prostředku pro strany nebo rozsah uvážení daný vnitrostátním právem oprávněným orgánům ve vztahu k použití opravného prostředku (viz například Nikitin, cit. výše, § 39). Soud znovu potvrzuje potřebu dodržování principu právní jistoty a upozorňuje na problémy, které by mohly vyvstat podle čl. 4 Protokolu č. 7, pokud by bylo rozhodnutí soudu zrušeno na základě „mimořádného“ opravného prostředku. Vzal proto vždy v úvahu pouze „řádné opravné prostředky“ při posuzování „konečné“ povahy rozhodnutí podle čl. 4 Protokolu č. 7 (viz Nikitin, cit. výše, § 39) ve smyslu autonomního výkladu tohoto pojmu podle Úmluvy (viz Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 109).

111. Soud proto zdůrazňuje důležitost, kterou přiznal nedávno – ve věci A a B proti Norsku (cit. výše) – kritériu předvídatelnosti použití práva jako celku. Použil ho jako podmínku pro přijetí, že „dvojí“ řízení tvoří část jednotného systému sankcí definovaného vnitrostátním právem, aniž by došlo k duplicitě řízení („bis“) ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7 (tamtéž § 122, 130, 132, 146 a 152). Toto kritérium je stejně důležité pro „konečnou“ povahu rozhodnutí, a to jako podmínka pro možnost použití záruky dané tímto článkem.

112. V této souvislosti Soud poukazuje na požadavek zákonnosti, zakotvený v mnoha ustanoveních Úmluvy – včetně výrazů „v souladu se zákonem“ a „stanoven zákonem“, které se objevují v druhém odstavci čl. 8 až 11 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1, a výrazu „podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva“ obsaženého v čl. 7. Podle jeho ustálené judikatury se tento požadavek

týká nejen právního základu vnitrostátního práva, ale také požadavku na kvalitu, který je vlastní autonomnímu pojmu zákonnosti. Tento pojen obsahuje podmínky stran přístupnosti a předvídatelnosti „práva“, stejně jako požadavek na poskytnutí opatření na ochranu proti svévolnému zásahu veřejných orgánů do práv chráněných Úmluvou (viz například Rohlena proti České republice [GC], č. 59552/08, § 50 a 64, ECHR 2015, ve vztahu k čl. 7; Rotaru proti Rumunsku [GC], č. 28341/95, § 52-56, ECHR 2000-V; Bernh Larsen Holding AS a další proti Norsku, č. 24117/08, § 123-24 a 134, 14.3.2013; Roman Zakharov proti Rusku [GC], č. 47143/06, § 228-229, ECHR 2015, ve vztahu k čl. 8; Centro Europa 7 S.r.l. a Di Stefano proti Itálii [GC], č. 38433/09, § 143, ECHR 2012, ve vztahu k čl. 10; Navalnyy proti Rusku [GC], č. 29580/12 a 4 další, § 114-15 a 118, 15.11.2018, ve vztahu k čl. 11; Lekić proti Slovinsku [GC], č. 36480/07, § 95, 11.12.2018, ve vztahu k čl. 1 Protokolu čl. 1; dále ve vztahu k čl. 5 odst. 1 Úmluvy viz S., V. a A. proti Dánsku [GC], č. 35553/12 a 2 další, § 74, 22.10.2018; Hilda Hafsteinsdóttir proti Islandu, č. 40905/98, § 51, 8.6.2004).

113. Jak bylo poznamenáno výše, Úmluvu je třeba číst jako celek a vykládat ji způsobem, který podporuje vnitřní spojitost a souhru mezi jednotlivými ustanoveními (viz Klass a další proti Německu, 6.9.1978, § 68, Série A č. 28; Maaouia proti Francii [GC], č. 39652/98, § 36, ECHR 2000-X; Kudła proti Polsku [GC], č. 30210/96, § 152, ECHR 2000-XI; Stec a další, cit. výše, § 48).

114. Ve světle těchto úvah má Soud za to, že musí do určité míry pojem „konečný“ vykládat autonomně, kde je to opodstatněno rozumnými důvody, jako to činí při hodnocení, jestli spadá kvalifikace deliktu pod pojem „trestní řízení“ (viz body 54. a násl.).

115. Pro posouzení, zda je rozhodnutí „konečné“ ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7, musí být zjištěno, jestli bylo napadnutelné „řádným opravným prostředkem“. Při stanovení „řádných“ opravných prostředků v určitém případě vezme Soud za počáteční bod vnitrostátní právo a procesní právo. Vnitrostátní právo – jak hmotné, tak procesní – musí splňovat podmínku právní jistoty, která vyžaduje, aby byl rozsah opravného prostředku pro účely čl. 4 Protokolu č. 7 přesně časově ohraničen a jeho použití bylo jasné pro strany, které jej mohou využít. Jinými slovy, aby bylo principu právní jistoty učiněno zadost – principu, který je vlastní právu nebýt souzen a potrestán dvakrát pro stejný trestný čin (viz Nikitin, cit. výše, § 39) – musí opravný prostředek fungovat způsobem, z něhož je jasné, ve kterém okamžiku se rozhodnutí stane konečným. Soud především v této souvislosti shledává, že požadavek na existenci lhůty pro to, aby mohl být opravný prostředek považován za „řádný“, je nevýslovně daný důvodovou zprávou samotnou. Ta uvádí, že rozhodnutí je nezměnitelné, pokud strany nechaly „lhůtu“ marně uplynout, aniž by opravný prostředek podaly. Právo, které dává jedné straně neomezenou možnost uvážení použití určitého opravného prostředku, nebo které stanovuje jeho podmínky způsobem, jenž ukazuje na zásadní nerovnost mezi stranami v možnostech jeho uplatnění, je v rozporu s principem právní jistoty (viz obdobně Gacon proti Francii, č. 1092/04, § 34 na konci, 22.5.2008).

116. Úmluva nepochybně státům dovoluje, aby při provádění své úlohy jako vykonavatele spravedlnosti a ochránce veřejného zájmu definovaly, co podle vnitrostátního práva představuje rozhodnutí, jímž je trestní řízení ukončeno s konečným účinkem. Nicméně pokud by smluvní státy mohly bez kontroly Soudu rozhodnout, jak samy uznají za vhodné, kdy je rozhodnutí „konečné“ ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7, použití tohoto článku by bylo plně na jejich zvážení. Kdyby však jejich volnost dosahovala takto daleko, mohlo by to vést k důsledkům, které by byly v rozporu s účelem a předmětem Úmluvy (viz obdobně Engel a další, cit. výše, § 81; Öztürk proti Německu, 21.2.1984, § 49, Série A č. 73; Storbraten, cit. výše), jmenovitě jejímu záměru zajistit, aby nikdo nebyl souzen a potrestán dvakrát pro ten samý trestný čin. Kdyby toto právo nebylo doplněno zárukou, která dovoluje posouzení „konečného“ rozhodnutí v určitém případě na základě objektivních kritérií, bylo by značně omezeno. Ustanovení čl. 4 Protokolu č. 7 však musí být vykládána způsobem, který jejich práva činí praktickými a účinnými, nikoli pouze teoretickými a zdánlivými (viz Artico proti Itálii,

13.5.1980, § 33, Série A č. 37; Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 80).

Použití uvedených východisek na projednávanou věc

117. Pokud jde o okolnosti projednávaného případu, Soud předně zjišťuje, že podle rumunské právní úpravy příkaz státního zástupce ze dne 7.8.2008, jímž byla stěžovateli uložena pokuta, a bylo zastaveno jeho trestní stíhání, nemohl představovat res iudicata, neboť tento pojem se vztahuje pouze k rozhodnutím soudu. Obdobně, vzhledem k tomu, že byl příkaz předmětem přezkumu nadřízeným státním zastupitelstvím, nebyl podle vnitrostátního práva konečný.
118. Zaprvé, v předmětné době čl. 2491 trestního řádu stanovoval, že příkaz, jímž státní zastupitelství aplikovalo čl. 10 odst. 1 písm. b1 trestního řádu a tedy ukládalo sankci, mohl být napaden ve lhůtě dvaceti dní ode dne, kdy byl oznámen dotčené osobě. Soud shledává, že tento opravný prostředek má právní základ ve vnitrostátním právu. Ve vztahu ke kvalitě zákona upravujícího tento opravný prostředek by mělo být poznamenáno, že text čl. 2491 byl stěžovateli dostupný, neboť byl součástí trestního řádu, který byl vyhlášen ve sbírce zákonů. Článek 2491 jasně uváděl, že pokud byl příkaz zastavující řízení založen na čl. 10 odst. 1 písm. b1 trestního řádu, dotčená osoba jej mohla napadnout prostřednictvím odvolání, které muselo být podáno ve lhůtě stanovené zákonem. Pokud nebylo odvolání do uplynutí lhůty podáno, příkaz se stal pravomocným.
119. Soud také poznamenává, že opravný prostředek daný čl. 2491 trestního řádu byl přímo dostupný stěžovateli, který mohl uloženou sankci napadnout během jasně stanovené lhůty. Pokud by stěžovatel opravného prostředku využil, mohlo to vést k přehodnocení opodstatněnosti příkazu a uložené sankce. V souladu s tím má Soud za to, že tento způsob napadnutí příkazu státního zástupce je obdobný „řádnému“ opravnému prostředku ve smyslu jeho judikatury, což musí být vzato v úvahu při rozhodování o „konečném“ rozhodnutí v projednávaném případu.
120. Zadruhé, v předmětnou dobu mělo nadřízené státní zastupitelství možnost přikázat podle čl. 270 a 273 v té době účinného trestního řádu pokračování řízení poté, co bylo zastaveno, a to i v případech, kdy bylo zastavení nařízeno na základě čl. 10 odst. 1 písm. b1 trestního řádu a byla uložena sankce. Předtím, než mohlo být rozhodnuto o pokračování v řízení, musela být zrušena uložená sankce. Tento opravný prostředek měl také právní základ ve vnitrostátním právu, a to v čl. 270 a 273 trestního řádu, jež byly stěžovateli dostupné, neboť byly publikovány ve sbírce zákonů.
121. Zbývá rozhodnout, jestli opravný prostředek, kdy nadřízené státní zastupitelství mohlo zrušit uloženou sankci a obnovit řízení, může být považován za „řádný“ opravný prostředek vyhovující požadavkům právní jistoty (viz Nikitin, cit. výše, § 39).
122. V této souvislosti nemůže Soud přehlédnout zvláštní vnější souvislosti projednávaného případu, které se vztahují ke stadiu trestního řízení před předložením věci soudu. Vezmeme-li v úvahu zásady upravující práci státních zastupitelství a jejich roli v prvotním stadiu trestního řízení, není pro nadřízené státní zastupitelství neodůvodněné přezkoumat z vlastní iniciativy v souvislosti s jeho dohledem opodstatněnost rozhodnutí přijatých podřízeným státním zastupitelstvím.
123. Nadřízenému státnímu zastupitelství byl dostupný postup zahrnující přezkum určitého případu na základě stejných skutkových okolností a stejných důkazů, jež byly podkladem pro rozhodnutí prvního státního zástupce zastavit trestní řízení po zhodnocení stupně nebezpečí, které delikt představoval pro společnost, a uložit sankci vnitrostátním právem označenou jako správní.
124. V projednávaném případě opravný prostředek dostupný dotčeným stranám a opravný prostředek dostupný nadřízenému státnímu zástupci podle čl. 270 a 273 trestního řádu sdílely stejný cíl – napadení platnosti sankce uložené stěžovateli prvním státním zastupitelstvím dne 7.8.2008. Pokud jde o použití opravných prostředků sledujících stejný cíl, právo stanovilo v

předmětnou dobu rozdílné podmínky v závislosti na tom, kdo by jich případně využil: zatímco stěžovatel jej musel uplatnit ve lhůtě dvaceti dnů, nadřízené státní zastupitelství nebylo při přezkumu opodstatněnosti rozhodnutí vázáno žádnou lhůtou. Soud připouští, že s ohledem na svoje pravomoci a postavení v řádném výkonu trestní spravedlnosti mohlo mít státní zastupitelství odlišné podmínky pro provádění jejich přezkumu. Nicméně zůstává faktem jednak to, že z důvodu nestanovení lhůty rumunské právo neupravovalo s dostatečnou jasností způsob, kterým měl být opravný prostředek použit, čímž byla vytvořena skutečná nejistota stran stěžovatelova právního postavení (viz bod 112.), a jednak, že tento nesoulad vyústil v zásadní nepoměr mezi schopnostmi stran využít předmětných opravných prostředků, čímž byl stěžovatel uveden do pozice právní nejistoty (viz bod 115. na konci).

125. Možnost podle čl. 270 a 273 v té době účinného trestního řádu proto nepředstavovala „řádný opravný prostředek“, který by měl být vzat v úvahu při posuzování, jestli bylo stěžovatelovo odsouzení na základě příkazu vydaného podřízeným státním zastupitelstvím dne 7.8.2008 konečné „podle zákona a trestního řádu tohoto státu“.

126. S ohledem na předcházející má Soud za to, že jedině postup stanovený v čl. 2491 trestního řádu účinného v předmětné době přestavoval „řádný“ opravný prostředek, který by měl být vzat v úvahu při posuzování „konečného“ rozhodnutí. V projednávaném případě byl příkaz státního zástupce ze dne 7.8.2008, jímž byla stěžovateli uložena pokuta, napadnutelný odvoláním ve lhůtě dvaceti dnů ode dne, kdy byl stěžovateli oznámen. Stěžovatel však neuznal za vhodné opravného prostředku podle čl. 2491 trestního řádu využít. Datum, kdy byl stěžovateli příkaz ze dne 7.8.2008 oznámen, sice není známé, nicméně stěžovatel jej vzal na vědomí, nechal uplynout lhůtu dvaceti dnů stanovenou v čl. 2491 trestního řádu a zaplatil uloženou pokutu. Stěžovateli nebyl dostupný žádný jiný řádný opravný prostředek. V důsledku toho se příkaz ze dne 7.8.2008, kterým byla stěžovateli uložena pokuta, stal „konečným“ v autonomním výkladu tohoto pojmu podle Úmluvy po uplynutí lhůty dvaceti dnů stanovené v čl. 2491 trestního řádu a předtím, než nadřízené státní zastupitelství využilo svého uvážení obnovit trestní řízení.

iii) Jestli bylo zdvojení řízení v rozporu s čl. 4 Protokolu č. 7

127. Soud shledal, že stěžovatel byl odsouzen konečným rozhodnutím na základě příkazu ze dne 7.8.2008. Svým příkazem ze dne 7.1.2009 nadřízené státní zastupitelství zrušilo příkaz prvního státního zástupce ze dne 7.8.2008 a uloženou pokutu. Stěžovatel sice nebyl potrestán dvakrát pro stejný skutek – první uložená sankce byla zrušena a měl možnost nechat si částku zaplacenou na pokutě vrátit – případ však zahrnoval dvě po sobě jdoucí trestní řízení, která se týkala stejného skutku a byla tak na první pohled v rozporu s prvním odstavcem čl. 4 Protokolu č. 7. Přesto by však duplikace řízení mohla být v souladu s čl. 4 Protokolu č. 7, pokud by druhé řízení představovalo obnovu řízení splňující podmínky stanovené pro výjimku danou čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7.

128. Článek 4 Protokolu č. 7 Úmluvy jasně rozlišuje mezi druhým trestním stíháním nebo soudním řízením, které je zakázáno prvním odstavcem tohoto článku, a obnovou řízení ve výjimečných případech, která je zmíněna v odstavci druhém. Článek 4 odst. 2 Protokolu č. 7 výslovně předpokládá možnost, že bude muset jednotlivec přijmout stíhání na základě stejného obvinění v souladu s vnitrostátním právem, pokud je řízení obnoveno po objevení nových důkazů nebo zjištění podstatné vady v předešlém řízení (viz Nikitin, cit. výše, § 45; Kadušić, cit. výše, § 84). Výbor ministrů Rady Evropy má za to, že možnost přezkumu a obnovy řízení představuje záruku nápravy, zvláště v souvislosti s výkonem rozsudků Soudu. Ve svém Doporučení č. R (2000) 2 o přezkumu a obnově řízení na vnitrostátní úrovni v určitých případech po vydání rozsudku Evropského soudu pro lidská práva smluvní státy nabádal, aby zajistily, že jejich národní právní systémy poskytnou vhodná opatření pro přezkum a obnovu řízení (viz Nikitin, cit. výše, § 56).

129. Článek 4 odst. 2 Protokolu č. 7 stanovil limit použití principu právní jistoty v určitých trestních věcech. Jak Soud opakovaně při mnoha příležitostech uvedl, požadavky právní jistoty nejsou absolutní a v trestních případech musí být posuzovány ve světle čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7, který výslovně dovoluje smluvním státům obnovit řízení v případě objevení nových skutečností nebo podstatné vady řízení (tamtéž).

(a) Podmínky dovolující obnovu řízení ve smyslu výjimky dané čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7.

130. Jak již bylo výše zmíněno (viz bod 128.), obnova řízení je možná, avšak za splnění přísných podmínek: rozhodnutí o ní musí být opodstatněné objevením nových nebo nově zjištěných skutečností nebo podstatné vady v předešlém řízení, které mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci. Tyto podmínky jsou alternativní a nikoli kumulativní.
131. Soud již vysvětlil, že okolnosti týkající se případu, které existují během řízení, ale zůstanou před soudcem skryté a objeví se až po skončení řízení, jsou „nově zjištěné“. Okolnosti, které se týkají případu, ale objeví se až po skončení řízení, jsou „nové“ (viz Bulgakova proti Rusku, č. 69524/01, § 39, 18.1.2007; Vedernikova proti Rusku, č. 25580/02, § 30, 12.6.2007 – ve vztahu k čl. 6). Soud má dále za to – jak je ostatně uvedeno také v důvodové zprávě k Protokolu č. 7 – že pojem „nové nebo nově zjištěné skutečnosti“ zahrnuje nové důkazy vztahující se k dříve známým skutečnostem (viz bod 31. důvodové zprávy citované v bodě 37.).
132. V některých případech Soud také shledal výjimku stanovenou v čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 použitelnou na případ obnovy řízení na základě „podstatné vady v předešlém řízení“. Ve věci Fadin proti Rusku (č. 58079/00, § 32, 27.7.2006) například rozhodl, že obnova řízení z důvodu, že soud nižšího stupně nerespektoval pokyny dané mu Nejvyšším soudem ve vztahu k vyšetřovacím opatřením, která mají být provedena, byla opodstatněná podstatnou vadou v předešlém řízení a tedy v souladu s čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 [viz také Bratyakin proti Rusku (rozh.), č. 72776/01, 9.3.2006; Goncharovy proti Rusku, č. 77989/01, 27.11.2008].
133. Judikatura jmenovaná výše ukazuje, že Soud posuzuje případ od případu, jestli okolnosti, na základě nichž nadřízený orgán obnoví řízení, představují nové nebo nově zjištěné skutečnosti nebo podstatnou vadu v předešlém řízení. Pojem „podstatné vady“ podle čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 naznačuje, že pouze vážné porušení procesních pravidel, které hluboce narušuje integritu předcházejícího řízení, může být podkladem pro obnovu řízení v neprospěch obžalovaného, pokud byl osvobozen nebo potrestán pro méně závažný trestný čin, než je stanoven v použitelném právu. V důsledku toho by v takových případech pouhé přehodnocení důkazů ve spise státním zástupcem nebo nadřízeným soudem této podmínce nevyhovovalo. Avšak v případech, kdy byl obžalovaný shledán vinným a obnova řízení by mohla být v jeho prospěch, Soud poukazuje, že bod 31. důvodové zprávy k Protokolu č. 7 (viz bod 37.) zdůrazňuje, že „tento článek nebrání v obnově řízení ve prospěch odsouzené osoby a jakékoli změně rozsudku ve prospěch odsouzené osoby“. V těchto případech musí být proto posouzena povaha vady, aby bylo primárně zjištěno, jestli došlo k porušení práv obhajoby a tedy k překážce řádného výkonu spravedlnosti. Konečně, ve všech případech musí být důvody pro obnovu řízení podle čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 takové, aby „mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci“, ať už ve prospěch osoby nebo v její neprospěch (viz bod 30. důvodové zprávy k Protokolu č. 7, citované v bodě 37.).

(b) Úvahy konkrétní pro projednávanou věc

134. Pokud jde o projednávaný případ, Soud shledává, že příkaz nadřízeného státního zastupitelství a následující řízení se týkaly stejných obvinění, jako byla ta, na základě nichž vzešlo první řízení, které skončilo příkazem ze dne 7.8.2008, a jejich účelem bylo přezkoumat, jestli byl první příkaz opodstatněný. Příkaz nadřízeného státního zastupitelství ze dne 7.1.2009 měl účinek kompletního zrušení předchozího příkazu ze dne 7.8.2008. Tento postup byl nezbytný pro vrácení případu témuž státnímu zastupitelství, které pak mohlo pokračovat ve vyšetřování v souladu s uloženými pokyny, tedy začít trestní řízení proti stěžovateli a podat na něj obžalobu

k soudu. Po započetí nového řízení stanul stěžovatel před soudem, kde bylo o trestním obvinění proti němu rozhodnuto novým jediným rozhodnutím. Projednávaný případ se tedy týkal postupu, který umožňoval pokračování v řízení a může tak být považován za zvláštní formu obnovy ve smyslu čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 (viz Nikitin, cit. výše, § 46; Fadin, cit. výše, § 31).

135. Z příkazu ze dne 7.1.2009 je zřejmé, že obnova se týkala stejných skutečností, které byly také podkladem pro příkaz ze dne 7.8.2008. Nadřízené státní zastupitelství své rozhodnutí učinilo na základě stejného spisového materiálu jako první státní zástupce. Žádné nové důkazy nebyly přidány ani provedeny. Obnova řízení tedy nebyla opodstatněna objevením nových nebo nově zjištěných skutečností – zjištění, které se navíc nezdá být předmětem sporu.
136. Vláda naopak argumentovala, že obnova trestního řízení byla opodstatněná podstatnou vadou předchozího řízení a byla nezbytná pro zajištění sjednocení postupu při hodnocení stupně závažnosti určitých deliktů (viz bod 76.). Soud však shledává, že tato skutečnost nebyla zmíněna v příkazu ze dne 7.1.2009. Zpráva Nejvyššího státního zástupce, která byla vydána dlouho po projednávaných událostech, nijak nenaznačovala, jak by měl být čl. 181 trestního zákona vykládán v souvislosti s dopravními delikty. Každopádně, důvod předložený vládou – potřeba sjednocení postupu v této oblasti – není zahrnut ve výjimečných okolnostech jmenovaných v čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7, tedy objevení nových nebo nově zjištěných skutečností nebo podstatné vady v předchozím řízení.
137. Nicméně podle příkazu ze dne 7.1.2009 byla obnova řízení v projednávaném případě opodstatněna odlišným hodnocením skutečností nařízeným státním zástupcem, podle něhož tyto odůvodňovaly trestní a nikoli „správní“ odpovědnost stěžovatele. Nadřízený státní zástupce poukázal také na nedostatečnost uložené sankce. Bylo provedeno nové zhodnocení závažnosti obvinění vznesených proti stěžovateli a uložené sankce. Nebyla nijak zmíněna potřeba napravit porušení procesních ustanovení či vážné pochybení v řízení nebo ve vyšetřování vedeném prvním státním zastupitelstvím. Jak však bylo zmíněno výše, [pouhé] přehodnocení skutečností ve světle použitelného práva nepředstavuje „podstatnou vadu“ předešlého řízení (srov. Fadin, cit. výše, § 32; Bratyakin, cit. výše; Goncharovy, cit. výše; a viz obdobně Savinskiy proti Ukrajině, č. 6965/02, § 25, 28.2.2006; Bujniţa proti Moldavsku, č. 36492/02, § 23, 16.1.2007).
138. S ohledem na výše uvedené má Soud za to, že důvody dané nadřízeným státním zastupitelstvím pro obnovu řízení na základě příkazu ze dne 7.1.2009 jsou rozdílné od přísných podmínek daných čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7. Obnova řízení v projednávaném případě tudíž nebyla opodstatněná výjimkou danou tímto ustanovením.
139. Obecný závěr
140. Soud shledává, že stěžovatel byl odsouzen na základě příkazu ze dne 7.8.2008, který se stal konečným předtím, než bylo další stíhání započato příkazem ze dne 7.1.2009. Vzhledem k tomu, že nebyla ve věci shledána žádná z okolností dovolujících spojení nebo obnovu řízení, Soud uzavírá, že stěžovatel byl v rozporu s principem ne bis in idem souzen dvakrát pro stejný trestný čin. Došlo tedy k porušení čl. 4 Protokolu č. 7 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost za přijatelnou;
2. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 4 Protokolu č. 7 Úmluvy.

(…)

ODLIŠNÁ STANOVISKA

Soudci Raimondi, Nussberger, Sicilianos, Spano, Yudkivska, Motoc a Ravarani vyjádřili nesouhlas s

body 110 a násl. odůvodnění rozsudku týkajícími se rozdělení opravných prostředků na řádné a mimořádné na základě jejich předvídatelnosti. Zavedené kritérium podle nich přináší zmatení mezi koncepty mimořádného opravného prostředku a nezákonnosti. Uvedli, že obnova řízení je vždy svým způsobem nepředvídatelná. Ani rozhodnutí, jež je konečné, není neměnné, neboť v případě objevení nových skutečností může být řízení obnoveno. Není však jisté, jestli se tak stane a kdy, neboť pro obnovu řízení není stanovena lhůta. Tato nejistota a nepředvídatelnost však neznamenají nezákonnost obnovy, ale pouze její mimořádnou povahu. Rozlišovány by proto měly být „neproblematická nejistota“ související s obnovou řízení a „problematická nejistota“ plynoucí z vadné právní úpravy. První představuje nepředvídatelnost de facto. Dá se z ní dovodit pouze mimořádná povaha opravného prostředku a nikoli to, zda je rozhodnutí konečné, či nezákonné. Druhou je de lege nepředvídatelnost plynoucí z nedostatečně přesných podmínek pro uplatnění opravného prostředku. To jej činí nezákonným ve smyslu čl. 6 Úmluvy, nikoli však mimořádným. Předvídatelnost ani jistota nemohou být kritériem pro rozlišení opravných prostředků na řádné a mimořádné. Jediným možným kritériem zůstává skutečnost, jestli je pro uplatnění opravného prostředku stanovena lhůta. Mimořádné opravné prostředky jsou ty, pro něž lhůta stanovena není. V posuzované věci mělo být na opravný prostředek nadřízeného státního zástupce nahlíženo jako na nezákonný (v důsledku porušení principu jistoty při vymezení podmínek jeho uplatnění) a nikoli mimořádný a mělo být rozhodnuto o porušení čl. 6 Úmluvy, neboť stěžovatel se stal obětí nespravedlivého procesu.

Soudce Albuguergue ve svém stanovisku poskytl rozsáhlou komparaci právní úpravy jednotlivých smluvních států Úmluvy. Srovnání pojetí konečnosti rozhodnutí v právu Evropské Unie s pojetím podle Úmluvy obsaženým v odůvodnění rozsudku označil za nedostatečné. Podrobně proto rozebral související judikaturu SDEU a upozornil na značné rozdíly mezi jeho pojetím konečnosti rozhodnutí a pojetím ESLP plynoucí z odlišné povahy obou soudů. Zmínil, že SDEU je nejen ochráncem základních práv, ale také volného pohybu osob. Z něj však může vyvstat nebezpečí vyhnutí se trestu, čemuž musí SDEU zamezit, což mu dává krom povahy ochránce základních práv také trestní (represivní) povahu, která by však neměla být vztahována na rozhodnutí ESLP. To vyjádřil již ve svém stanovisku k A a B proti Norsku, v němž vyvozený test, vycházející z úzké věcné a časové souvislosti obou řízení, považuje za umělý a nepoužitelný. Dokazuje to jeho použitím na projednávanou věc, při němž dospěl k opačnému výsledku než většina, tedy že k duplicitě řízení nedošlo. Poukazuje dále na nesourodost rozhodnutí v projednávané věci. Na jednu stranu přináší liberální postoj při rozšíření orgánů, jejichž rozhodnutí jsou konečná, a při zpřísnění požadavků na obnovu řízení v neprospěch obviněného. Na druhou stranu je neliberální, především v bodech 96-98, neboť neposkytuje definici osvobození a odsouzení a ani jejich bližší charakteristiku, přičemž jediný pokus o definici, který byl v odůvodnění učiněn, je plný nedostatků. Odůvodnění vyčítá, že pojetí konečnosti rozhodnutí je nepřesné. Stejně jako soudci předkládající první stanovisko, nesouhlasí s použitím nepředvídatelnosti jako kritériem pro posuzování opravných prostředků a upozorňuje, že pojem nepředvídatelnosti je v odůvodnění vymezen subjektivně.

Dále bylo připojeno stanovisko soudce Serghidese týkající se výkladu Úmluvy a společné stanovisko soudce Bošnjakaa a soudce Serghidese o potřebě reakce Soudu k problematice alternativních řešení sporů.

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)